

«конвертаційних центрів», що руйнує базис сталого економічного розвитку держави, з однієї сторони, та потреби органів досудового розслідування в адаптованих до практики застосування уніфікованих наукових криміналістичних рекомендаціях щодо розкриття та розслідування кримінальних правопорушень, невід'ємними складовими механізму яких постають названі осередки, з іншої, вимагають створення у відповідь на ці виклики новітнього «продукту» криміналістики у вигляді окремої методики розслідування злочинів згаданої категорії.

Колишній уряд Януковича-Азарова визнано найбільш корумпованим за всю історію України. У 253 ухвалених ним нормативно-правових актах громадськими організаціями і активістами було виявлено 21 корупційний ризик з потенційними втратами бюджету понад 5 млрд грн. Старі схеми отримання неправомірної вигоди перейшли у спадщину до нового КМУ. Їх ліквідації потребує невідкладного перегляду широкого кола чинних регуляторних актів на предмет усунення наявних корупційо-генних факторів та ретельної антикорупційної експертизи проектів нормативно-правових актів.

КАСЬКО В. М.

Національний університет «Одеська юридична академія»,
аспірант кафедри криміналістики

ВИКОРИСТАННЯ КРИМІНАЛІСТИЧНИХ ОБЛІКІВ ТА АРХІВНИХ СПРАВ ЯК СПОСІБ ВСТАНОВЛЕННЯ ОСОБИ ЗЛОЧИНЦЯ-РЕЦИДИВИСТА

Важливими тактичними завданнями, що постають при розслідуванні злочину, вчиненого рецидивістом є встановлення особи злочинця та розшук відомого слідчому злочинця. Одним із ефективних шляхів вирішення цих завдань є використання криміналістичних обліків та архівних справ. В даній статті будуть розглянуті деякі можливості, що виникають перед слідчим при розслідуванні в силу того, що суб'єктом злочину є особа, яка вчиняла злочини в минулому, за що притягувалась до кримінальної відповідальності.

При розслідуванні злочину, що імовірно вчинений рецидивістом як особою, яка має судимість за умисний злочин, слідчий повинен враховувати той факт, що він уже попадав в поле зору правоохоронних органів в минулому. Як наслідок, інформація щодо рецидивіста обов'язково міститься в криміналістичних обліках, створення та функціонування яких передбачає накопичування в їх масивах даних, що сприяють встановленню причетності осіб до певних подій та предметів.

Чинним законодавством нашої держави передбачено функціонування ряду криміналістичних обліків: трасологічний облік; дактилоскопічний облік; балістичний облік; облік холодної зброї; облік осіб за ознаками зовнішності; облік генетичних ознак людини; облік записів голосів та мовлення осіб та ін. Кожен з них використовується при розслідуванні злочинів для перевірки версій та вирішення тактичних завдань. При розслідуванні злочинів, що вчиняються рецидивістами, ймовірно максимально використати можливості таких обліків і тим самим підвищити ефективність їх розслідування. Адже, як уже зазначалось вище, дані про рецидивіста обов'язково містяться в криміналістичних обліках та архівах правоохоронних органів, так як такі особи в силу своєї попередньої кримінальної діяльності уже попадали в поле зору правоохоронних органів.

Так, при розслідуванні рецидиву найчастіше використовується дактилоскопічний облік, обліки осіб за способом вчинення злочинів, за прізвиськами, за ознаками зовнішності. При зіставленні наявної інформації із даними цих обліків можна встановити, чи має розшукувана особа судимість. При позитивній відповіді значну користь можуть принести архівні кримінальні справи, пов'язані з попередніми фактами притягнення особи до відповідальності, з яких можливо отримати додаткову інформацію про таку особу та її кримінальні зв'язки. Архівні матеріали правоохоронних органів є цінним джерелом отримання відомостей, що детально і багатогранно характеризують рецидивіста, які за необхідності дозволять правильно визначити тактику розслідування, вибрати найбільш ефективні прийоми і засоби для досягнення поставленої мети, ретельно підготуватися до проведення окремих слідчих дій за участю рецидивіста. Вивчення кола осіб, з якими розшукувана особа відбувала покарання та мала зв'язки, створює додаткову можливість встановлення його місцезнаходження. Окрім того, використання архівних справ нерідко допомагає встановити співучасників рецидивіста, використовуючи дані про його родичів і близьких знайомих, осіб, засуджених разом з ним, відомості про характер взаємин між ними. У такий спосіб можливо викрити рецидивістів, що приховували своє злочинне минуле або тих, що повідомили про себе при затриманні неправильні анкетні дані. Відомості про кличку злочинця, про його особливі прикмети, отримані при допиті потерпілих, свідків, при проведенні інших оперативно-розшукових заходів, можуть бути використані при пошуку за допомогою відповідного обліку. Також, при розслідуванні рецидиву особливо велике значення має вивчення способу скоєння злочину. У такий спосіб можливо пов'язати вчинене кримінальне правопорушення із подібними злочинами, що вчинялись раніше. У позитивному випадку потрібно перевірити версію про те, що декілька аналогічних за способом злочинів могли бути вчинені однією і тією ж особою. Розслідуючи факт рецидиву, корисним може бути використання слідчим і обліку

викрадених речей. З його допомогою нерідко можна встановити належність речей, виявлених у затриманого рецидивіста. З метою підвищення ефективності цього обліку, слідчий повинен перевіряти виявлені у рецидивіста речі не тільки в обліку області, де проводиться розслідування, але також і в органах внутрішніх справ тих областей, де затриманий раніше проживав, відбував покарання або тимчасово перебував.

Таким чином, за допомогою криміналістичних обліків слідчий може обґрунтувати висунуту версію про рецидив, встановити особу рецидивіста, довести факт рецидиву, коли злочинець встановлений, але заперечує, що раніше вчиняв злочини і був судимий, а також отримати дані для продовження вивчення особистості рецидивіста в ході подальшого розслідування.

При цьому, окрім використання «традиційних», функціонуючих десятиріччями обліків, варто відмітити порівняно новий їх вид — за ознаками ДНК, що активно розробляється останні декілька десятиліть і використовується в судово-медичній експертизі для ідентифікації осіб на основі унікальності послідовностей ДНК особи. Часто на місці вчинення злочину залишаються мікроскопічні часточки, сліди людини, дослідивши які можливо встановити причетність особи до злочину, в т.ч. — рецидивіста і при цьому не обов'язково мати чіткі, наприклад, відбитки слів пальців рук чи проби крові. ДНК-аналіз є одним із найдієвіших методів розкриття злочинів, тому створення подібної загальнодержавної бази даних могло б значно підвищити ефективність слідчо-розшукової діяльності. Попри те, що існування обліку генетичних ознак людини передбачено чинним законодавством нашої держави, відсутність чіткого законодавчого врегулювання цього питання та недостатня кількість і потужність наявних ДНК-лабораторій спричиняють повільне наповнення відповідної бази та стримують розвиток даного виду криміналістичних обліків.

Отже, активне використання різноманітних видів криміналістичних обліків та архівних справ дозволяє в порівняно короткий час отримати значний обсяг інформації, що дає можливість індивідуалізувати особу винного. Більше того, наявність інформації про індивідуальні властивості такої особи, допомагає слідчому встановити з нею психологічний контакт, спрогнозувати можливу реакцію та поведінку підслідного під час виконання слідчих дій, правильно зрозуміти мотиви скоєння нового злочину, а також встановити обставини його вчинення.